

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛІВ У ШОТЛАНДСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Великобританія має дві споріднені системи освіти, одна з яких діє в Англії (з незначними відмінностями в Уельсі та Північній Ірландії), інша – в Шотландії. Хоча Шотландія як і раніше є частиною Сполученого Королівства, політика в галузі освіти здійснюється через Орган Виконавчої Влади Шотландії (Scottish Executive).

Невелика країна, населення якої складає 5,1 млн. чоловік, посідає третє місце у світі за кількістю наукових публікацій (її випереджують тільки США та Японія). Ця північна частина Великобританії подарувала світові тисячі вчених. Саме шотландський педагог Джон Бойд Опп одержав нобелівську премію в 1949 році. Інший не менш відомий шотландський педагог Alexander Neill – засновник школи-інтернату Саммерхілл, однієї із найбільш відомих педагогічних шкіл. Його книга „Теорія і практика анти авторитарного виховання” (1961) стала всесвітньовідомим бестселером.

У Шотландії нараховується більше ніж 2 тисячі шкіл, біля 50 коледжів подальшої освіти та 20 вищих навчальних закладів – членів Співки Університетів Шотландії (Universities Scotland). Понад шість століть Шотландія є центром освіти, що впроваджує нові методи навчання. Багатоступеневість і варіативність – такими словами можна охарактеризувати систему освіти Шотландії.

В Англії студент заздалегідь вибирає спеціалізацію. Змінити факультет під час навчання йому ніхто

не дозволить. А в Шотландії перший курс – час для роздумів. Якщо виникає бажання змінити дисципліну, що він вивчає, то це не пізно зробити на другому курсі.

У Шотландії всі викладачі навчальних закладів повинні мати вищу освіту та науковий ступінь.

Професія вчителя на початку двадцять першого століття – дуже складна професія, що вимагає певного досвіду, знань, майстерності, творчого підходу, умінь і навичок.

Програму Початкової Освіти Вчителя в Шотландії (The Standard for Initial Teacher Education) було розроблено Департаментом Освіти та Розвитку (the Enterprise and Lifelong Department), Департаментом Освіти (the Education Department) і групою педагогів-спеціалістів. Вона призначена для студентів педагогічних коледжів та педагогічних відділень університетів Шотландії, які успішно опанували професійну програму, надає можливість одержання сертифіката кваліфікованого Вчителя, а також для аспірантів і викладачів, курсів підвищення кваліфікації. Стандартна програма Початкової Освіти Вчителя ставить певні вимоги до вчителя, стимулює їхнє професійне зростання, готує студентів до викладацької діяльності в школі, забезпечує постійне прагнення вчителя до вдосконалення і його здатність пристосовуватися до мінливої навколишньої дійсності під впливом суспільних, економічних, культурних та політичних контекстів.

Програма Початкової Освіти Вчителя в Шотландії розроблено на допомогу тим, хто хоче підтвердити свої професійні знання в галузі предмету чи предметів, що вивчаються.

За своєю суттю, вона є динамічною, такою, що постійно розвивається, і дозволяє не тільки реагувати на всі можливі зміни в професійному контексті, але й робить у ці самі зміни суттєвий внесок.

Програма розкриває основні вимоги до вчителя:

- знати і розуміти предмет, що викладає вчитель;
- бути відповідальним за освіту і виховання, розвиток особистості, таланту, розумових, духовних і фізичних здібностей кожної дитини або молодої людини;
- займатися поточними освітніми питаннями та сприяти процесам їх розвитку;
- полегшувати процес навчання, використовуючи сучасну інформаційну технологію;
- піклуватися про учнів;
- пропагувати ідею рівності можливостей серед усіх людей у суспільстві, активно протидіяти дискримінації;
- допомагати в навчанні тим учням, які мають труднощі у вивченні предмета, а також учням з емоційними поведінковими відхиленнями;
- повідомляти про успіхи учнів їхнім батькам та іншим зацікавленим сторонам;
- відповідати за власне професійне зростання;
- просувати пріоритетні нововведення в освітній системі;
- встановлювати контакти з іншими учителями, колегами з інших шкіл, коледжів та університетів;

– виконувати вказівки шкільної адміністрації.

Перераховані вимоги важливі насамперед для майбутніх учителів, які значну частину часу проводять у школах чи інших освітніх закладах. У результаті, у таких студентів з'являється можливість досвіду в навчанні дітей або молодих людей, прямого контакту з досвідченими викладачами, батьками учнів.

Ключовими освітніми принципами програми Початкової Освіти Вчителя є:

- залучити широке коло інтелектуальних ресурсів, теоретичних перспектив та університетських дисциплін до висвітлення розуміння освітнього процесу як такого;
 - забезпечити студентів збалансованим розумінням сутності і структури педагогічної діяльності;
 - заохочувати студентів, які вміють дискутувати;
 - заохочувати студентів, які намагаються осмислити цілі і цінності освіти, їхнє місце в суспільстві;
 - забезпечити студентів можливістю бути залученими до новітніх досліджень та освітньої практики;
 - розвивати в студентах здатність аргументувати в чіткій, доступній та конкретній манері;
 - розвивати в студентів такі якості, як інтелектуальну незалежність, здоровий критицизм, упевненість у своїх силах.
- У програмі Початкової Освіти Вчителя особливу увагу приділено процесам вивчення і викладання.
- Педагогічні коледжі та університети працюють у партнерстві зі школами та іншими навчальними закладами. Це включає в себе

індивідуальні заняття, а також активну участь в груповій діяльності, спільну роботу з іншими професіоналами, роботу в команді.

Програма Початкової Освіти Вчителя розкриває три основні аспекти професійного розвитку вчителя: 1) професійне знання і розуміння; 2) професійну майстерність і здібності педагога; 3) професійні цінності та особисті обов'язки.

Як показано на схемі 1, ці аспекти можна розташувати в межах рівностороннього трикутника. Усі три складники професійного розвитку Учителя рівнозначні і пов'язані один з одним. Жодний аспект не існує незалежно від іншого. Це особливий вид зв'язку, який, взаємодіючи, розвиває творчий професіоналізм учителя-майстра. Розглянемо кожний компонент творчого професіоналізму вчителя окремо.

1. У кінці програми освітнього курсу з підготовки вчителів, студенти, які володіють професійним знанням і розумінням свого предмета, повинні вміти:

- демонструвати знання і розуміння предмета, практичну майстерність;
- знаходити відповідність між навчальним планом, предметом і потребами учнів;
- уміти використовувати і пристосовувати навчальний матеріал для ефективного навчання;
- забезпечувати індивідуальний розвиток і соціальну компетенцію учнів у їхньому класі/групі;
- заохочувати учнів у їхньому бажанні самоствердитися;

- навчити користуватися одержаними знаннями, стимулювати їхнє бажання навчитися більшого;

- уміти планувати урок.

2. Розкриваючи поняття професійної майстерності і здібностей педагога більш повно, відзначимо найважливіші складники цього компонента:

- демонстрація знання і розуміння предмета, що дозволить спланувати ефективно навчання та прогресивне викладання предметів, що вивчаються;
- здатність до професійного викладу навчального матеріалу, викладу його захоплююче й доступно;
- уміння спілкуватися з учнями, уміння адекватно реагувати на непередбачувані навчальні ситуації;
- уміння опитувати учнів, здатність дати конкретну і чітку відповідь на поставлене запитання, стимуляція та заохочування дискусій;
- уміння вибрати правильну стратегію уроку;
- демонстрація здатності вчити як окремого індивідуума, так і групу;
- уміння залучати батьків до навчального процесу;
- сприяти позитивній поведінці учнів та вітати їхні успіхи;
- підтримувати дисципліну, у тому числі запобігати фізичному чи психологічному терору стосовно дитини з боку групи однокласників;
- знати як і коли звернутися за порадою до колеги.

3. До поняття професійних цінностей та особистих обов'язків належать:

- повага до дітей і молодих людей як унікальних та неповторних індивідуумів;

- повага до прав дітей і молодих людей, неприйняття проявів дискримінації;

- демонстрація почуття справедливості та дотримання законності;

- дотримання антидискримінаційної практики стосовно сексуальних меншостей, рас, релігій, фізично непрацездатних людей;

- прояв поваги до колег, батьків учнів;

- пропаганда здорового способу життя;

- заохочення учнів в їхньому бажанні бути активними, самокритичними, відповідальними громадянами;

- співробітничати з іншими авторитетними професіоналами-вчителями.

Шотландська педагогіка розглядає знання, майстерність і здібності вчителя як фундамент успішного освітнього процесу та розкриває цю триєдність так:

- підтримка ефективних взаємин з колегами;

- уміння спілкуватися з адміністрацією і при необхідності надавати звіт в усній і письмовій формах;

- мати здібність до самоосвіти, самокритики;

- сприймати освіту як процес, що триває стільки, як життя;

- уміти приймати вольові рішення;

- сприймати потреби інших, поважати їхні права;

- використовувати новітні технології в навчальному процесі;

- бути працездатним;

- мати здатність до систематичності, здібності планувати наперед, уміння підготуватися до уроку;

- мати власну думку і не боятися її висловити.

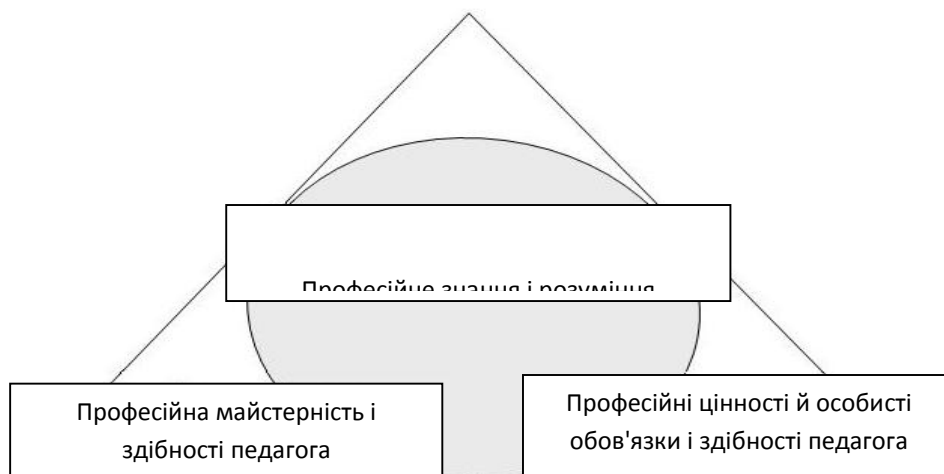

Схема 1

Звичайно, ця програма не дає уявлення про систему прийомів і методичних засобів та способів навчання, але визначає цілі педагогічної освіти в Шотландії і дає уявлення як формується професіоналізм у майбутніх учителів в університеті, що гарантує реалізацію навчального процесу, можливість творчого підходу до технології навчання та розвитку творчих можливостей педагога. Необхідно відмітити, що шотландська педагогічна вища освіта особливу увагу приділяє формуванню у майбутніх учителів таких важливих професійних цінностей, як повага до учнів та студентів, неприйняттю

проявів дискримінації, демонстрації почуття справедливості, прояву поваги до колег і батьків учнів, запобіганню фізичному чи психологічному терору в класі або групі. В епоху все більш зростаючого насилля, злочинності, проявів дискримінації за расовою приналежністю, шкільної „дідівщини”, тероризму, роль учителя, який за своєю суттю формує свідомість учня, виходить на передній план. На нашу думку, підхід до формування професіоналізму в учителів у Шотландії може бути корисним і творчо використаним під час підготовки вчителів в українських університетах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Mr Donald Christie «University of Strathclyde»

2. Prof. Peter Cope «University of Stirling»

3. Prof. Ronald Elder «Northern College of Education»

4. Dr Valerie Hallam «General Teaching Council for Scotland» (GTCS)

5. Prof. Gordon Kirk «University of Edinburgh»

6. Mr John McCarney «University of Glasgow»

7. Prof. Bart McGettrick «University of Glasgow»

8. Mr Jim McNally «General Teaching Council for Scotland» (GTCS)

9. Mr Robert Stefanie «University of Paisley»

10. Mrs Christine Pollock «North Lanarkshire Council»

Подано до редакції 30.10.06

РЕЗЮМЕ

В статье дается краткий обзор системы высшего образования в Шотландии, рассматриваются

ключевые образовательные принципы, раскрываются основные аспекты профессионального развития учителя.

SUMMARY

The article presents a brief review of the system of high education in Scotland,

analyses dominant educational principles
and basic aspects of teacher's
professional development.

Науковий керівник – доктор пед. наук, професор Р.І Хмельюк